

หมวด ๘ องค์คณะผู้พิพากษา

คำว่า “องค์คณะผู้พิพากษา” ทำให้มีผู้เข้าใจว่า ต้องมีผู้พิพากษาหลายคนมาร่วมกันทำคำพิพากษา แต่แท้ที่จริงแล้ว คำว่า “องค์คณะผู้พิพากษา” มีความหมายแต่เพียงว่าเป็น “จำนวนผู้พิพากษา” ที่กฎหมายกำหนดไว้ให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งแล้วแต่ว่ากฎหมายจะกำหนดให้ศาลใดและคดีใดต้องมีจำนวนผู้พิพากษาเท่าใดจึงจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น บางศาลกฎหมายกำหนดจำนวนผู้พิพากษาเพียงคนเดียวให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี บางศาลกฎหมายกำหนดจำนวนผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี และบางศาลกฎหมายกำหนดจำนวนผู้พิพากษาถึงสามคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี หากผู้พิพากษานั่งพิจารณาพิพากษาคดีน้อยกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนด คำพิพากษาของศาลนั้นก็ไม่ใช่ข้อด้วยกฎหมาย หากเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลสูงก็มีอำนาจพิพากษายกคำพิพากษาศาลชั้นต้นให้ศาลชั้นต้นทำคำพิพากษาใหม่ให้ถูกต้องตามกฎหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องอำนาจศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา จำนวนผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเป็นองค์คณะกฎหมายกำหนดไว้แต่เพียงขั้นต่ำ คือจะน้อยกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้ แต่ถ้ามีจำนวนมากกว่าที่กฎหมายกำหนดไม่มีกฎหมายห้าม คำพิพากษาที่มีผู้พิพากษาลงชื่อเป็นองค์คณะมากกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนดจึงไม่เสียไป

บทที่ ๑ องค์คณะพิจารณาและองค์คณะพิพากษา

คดีบางประเภทกฎหมายกำหนดให้ผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจทั้งพิจารณาและพิพากษา เรียกว่า คดีนั้นมีผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา คดีบางประเภทผู้พิพากษาคดีเดียวมีแต่อำนาจพิจารณา แต่ไม่มีอำนาจพิพากษา หากจะพิพากษาจะต้องมีผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งตรวจสำนวนแล้วลงชื่อเป็นองค์คณะด้วย เรียกว่า คดีนี้ผู้พิพากษาคดีเดียวเป็นองค์คณะ

พิจารณา ถ้าจะพิพากษามีผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะ^(๑) แต่คดีบางประเภทจะต้องมีผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาและพิพากษา จะนั่งพิจารณาเพียงคนเดียว แต่เมื่อพิพากษามีองค์คณะสองคนไม่ได้^(๒) ตัวอย่างเช่น คดีแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่เกินสี่หมื่นบาท ผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๔) คดีนี้จึงเป็นคดีที่มีผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะ ในคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องเกินสี่หมื่นบาทแต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท ผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจพิจารณาดังที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๖) แต่ไม่มีอำนาจพิพากษา เมื่อจะพิพากษาคดีจะต้องมีผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยคนหนึ่งตรวจสอบและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒ วรรคท้าย จะเห็นได้ว่าคดีแพ่งดังกล่าวนี้มีผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะพิจารณา แต่มีผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะพิพากษา คดีแพ่งที่มีราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องเกินหนึ่งแสนบาท ผู้พิพากษาคนเดียวไม่มีอำนาจพิจารณา คดีดังกล่าวจะต้องมีผู้พิพากษาสองคนนั่งพิจารณาและพิพากษา คดีนี้จึงเป็นคดีที่มีผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา

ผู้พิพากษาจะต้องนั่งพิจารณาพิพากษาคดีเป็นองค์คณะตามที่กฎหมายกำหนด คดีที่ผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะไม่มีปัญหาเกี่ยวกับองค์คณะ แต่คดีที่มีผู้พิพากษาดังแต่สองคนขึ้นไปเป็นองค์คณะ การนั่งพิจารณาคดีต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนออกนั่งบัลลังก์พิจารณาคดีตลอดไป มิฉะนั้นการนั่งพิจารณานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย การที่ผู้พิพากษานั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะนั้น อาจถูกคู่ความคัดค้านได้ แต่การคัดค้านนั้นจะต้องกระทำในขณะที่มีการนั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะ จะมาคัดค้านในภายหลังไม่ได้^(๓)

(๑) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๘๒/๒๔๘๑

(๒) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๗/๒๔๘๐, ๑๒๕/๒๕๒๖, ๒๗๑๖/๒๕๒๘

(๓) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๓๕/๒๔๘๐, ๒๑๘/๒๔๘๑, ๑๕๐๓/๒๕๑๗

บทที่ ๒

องค์คณะผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น

ตอนที่ ๑

องค์คณะผู้พิพากษาศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม องค์คณะผู้พิพากษาศาลแขวง

ศาลแขวงเป็นศาลที่มีผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๕ บัญญัติว่า “ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวนหรือมีคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจตั้งที่ระบุไว้ในมาตรา ๒๑ และ ๒๒(๑) ถึง (๕)

ในกรณีที่พิจารณาคดีอาญาตามมาตรา ๒๒(๕) ถ้าศาลแขวงเห็นว่าควรลงโทษจำคุก จำเลยเกินหกเดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้ว ก็ให้มีอำนาจพิพากษาได้ แต่จะต้องให้ผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยคนหนึ่ง ตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วย” ตามมาตรา ๑๕ วรรคแรกแสดงให้เห็นว่าศาลแขวงเป็นศาลซึ่งมีผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี เพราะศาลแขวงมีอำนาจแต่เพียงพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นคนเดียวจะทำการพิจารณาพิพากษา โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแห่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสี่หมื่นบาทตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒(๔) และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒(๕) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจศาลแขวงในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกสูงถึงสามปีและปรับถึงหกหมื่นบาท ซึ่งผู้พิพากษาคนเดียวมีแต่อำนาจพิจารณาไม่มีอำนาจจะพิพากษา มาตรา ๑๕ วรรคสองจึงบัญญัติให้อำนาจศาลแขวงไว้ว่า ถ้าศาลแขวงจะลงโทษจำคุกเกินกว่าหกเดือนหรือปรับเกินกว่าหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับภายในวงกรอบที่กฎหมายกำหนด คือจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท ก็ให้ศาลแขวงพิพากษาได้โดยต้องให้ผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยคนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อเป็นองค์คณะ

ในคำพิพากษาด้วย จึงเห็นได้ว่า องค์คณะผู้พิพากษาศาลแขวงในการพิจารณาพิพากษาคดี
ทั่ว ๆ ไปซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวงนั้น คือองค์คณะซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาคนเดียว
แต่ในบางคดีมีข้อยกเว้นในกรณีที่ดีเกินอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวจะพิพากษา จะต้อง
มีผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยคนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อเป็นองค์คณะในคำพิพากษาด้วย

องค์คณะผู้พิพากษาศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง

ศาลชั้นต้นอื่นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม นอกจากศาลแขวง แบ่งออกเป็น ศาลจังหวัด
ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากฎหมายกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี และศาลอาญา
ธนบุรี ศาลชั้นต้นเหล่านี้ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนเป็นองค์คณะ จึงจะมีอำนาจพิจารณา
พิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงตามอำนาจของศาลแต่ละศาลที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญ
ศาลยุติธรรมดังได้กล่าวมาแล้ว

มักจะมีผู้เข้าใจว่าศาลชั้นต้นที่กล่าวต้องมีผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะจึงจะพิจารณา
พิพากษาคดีได้ ความเข้าใจดังกล่าวยังคงคลาดเคลื่อนอยู่ เพราะศาลชั้นต้นดังกล่าวอาจพิจารณา
พิพากษาคดีโดยมีผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่ที่คดีที่ขึ้นมาสู่ศาลชั้นต้นนั้น ๆ
เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวในศาลชั้นต้นตามที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาล
ยุติธรรม มาตรา ๒๒ หรือไม่ ถ้าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นคนเดียว ผู้พิพากษา
ในศาลชั้นต้นที่กล่าวมาก็ั่งพิจารณาพิพากษาคดีนั้นโดยมีองค์คณะคนเดียวได้ หรือถ้าเป็นคดี
ที่จำกัดอำนาจในการพิพากษาคดีของผู้พิพากษาคนเดียวไว้ โดยต้องให้ผู้พิพากษาอีกอย่างน้อย
คนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อเป็นองค์คณะดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒ วรรคท้าย
เมื่อผู้พิพากษาคนหนึ่งนั่งพิจารณาคดีเสร็จแล้ว จะพิพากษาคดีก็จะต้องให้ผู้พิพากษาอีกคนหนึ่ง
ตรวจสำนวนลงลายมือชื่อเป็นองค์คณะตามที่กฎหมายบังคับไว้ เช่น ศาลจังหวัดรับฟ้องคดีแพ่ง
ซึ่งมีราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสี่หมื่นบาท ผู้พิพากษาศาลจังหวัดคน
เดียวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒(๔) หรือศาล
จังหวัดรับฟ้องคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี ปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ
ถ้าจะลงโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือ
ปรับอย่างหนึ่งอย่างใดไม่เกินอัตราโทษดังกล่าว ผู้พิพากษาคนเดียวของศาลจังหวัดก็มีอำนาจ
พิจารณาพิพากษาได้ ผู้ที่เข้าใจคลาดเคลื่อนมักจะได้เพียงว่า ถ้าเช่นนั้นพระธรรมนูญศาลยุติธรรม
มาตรา ๒๒ ก็ขัดกันกับมาตรา ๒๓ เพราะมาตรา ๒๓ บัญญัติให้ศาลชั้นต้นนอกจากศาลแขวง
ต้องมีผู้พิพากษาสองคนจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาได้ ซึ่ง
ความเข้าใจดังกล่าวเกิดเนื่องจากการไม่อ่านตัวบทกฎหมายให้ละเอียด และไม่พิจารณาตัวบท

กฎหมายให้เข้าใจต่อแก่ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ วรรคแรกมีข้อความว่า “ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจเกี่ยวแก่คดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้นดังต่อไปนี้ ฯลฯ” และในมาตรา ๒๓ วรรคแรกมีข้อความว่า “ศาลชั้นต้นนอกจากศาลแขวงต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง” คำว่า “ศาลชั้นต้น” ในมาตรา ๒๒ และมาตรา ๒๓ มีความหมายอย่างเดียวกัน คือหมายถึงศาลชั้นต้น ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมทั่ว ๆ ไป แต่ศาลชั้นต้นตามมาตรา ๒๒ หมายความว่ารวมถึงศาลแขวงด้วยเพราะไม่ได้ยกเว้นไว้เหมือนในมาตรา ๒๓ แต่ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างมาตรา ๒๒ และมาตรา ๒๓ ก็คืออำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษา ตามมาตรา ๒๒ อำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวในศาลชั้นต้นทั่ว ๆ ไปมีอยู่ ๖ ประการ แต่อำนาจของผู้พิพากษาศาลแขวงซึ่งเป็นศาลชั้นต้นเหมือนกัน แต่เนื่องจากเป็นศาลรับพิจารณาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ จึงถูกจำกัดให้อำนาจตามมาตรา ๒๒ นี้เพียงแต่ (๑) ถึง (๕) เมื่อพิจารณาถึงอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวในศาลชั้นต้นทั่ว ๆ ไป จะเห็นได้ว่า แม้ผู้พิพากษาผู้นั้นจะมีอำนาจตามมาตรา ๒๒ ถึง ๖ ประการก็ตาม แต่อำนาจของผู้พิพากษานั้นก็ถูกจำกัดให้อยู่ภายในวงกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา ๒๒ ไม่ได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั่ว ๆ ไปได้ทุกตัวบทกฎหมาย แต่อำนาจของผู้พิพากษาสองคนซึ่งประกอบเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา ๒๓ นั้น มีมากกว่าอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวตามมาตรา ๒๒ คือมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง ซึ่งหมายถึงว่ามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาได้ทุกตัวบทกฎหมาย ไม่ได้ถูกจำกัดให้อยู่แต่ภายในวงกรอบดังเช่นตามมาตรา ๒๒ ผู้พิพากษาสองคนซึ่งนั่งพิจารณาพิพากษาคดีเป็นองค์คณะจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็คดีไม่มีทุนทรัพย์ คดีมีทุนทรัพย์ไม่ว่าจะมากหรือน้อยเพียงใด คดีไม่มีข้อพิพาทคดีเกี่ยวกับสิทธิตามสภาพบุคคลและคดีแพ่งประเภทอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้อยู่ในอำนาจศาลชั้นต้นศาลใดศาลหนึ่ง ส่วนคดีอาญาก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ตั้งแต่คดีเล็ก ๆ ไปถึงคดีใหญ่ ๆ มีโทษถึงจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ข้อที่ควรสังเกตและจดจำก็คือ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ ไม่ได้เป็นบทบังคับว่า ในศาลชั้นต้นนอกจากศาลแขวง จะต้องเป็นผู้พิพากษาสองคนนั่งพิจารณาพิพากษาคดีเป็นองค์คณะเสมอไป ความหมายตามมาตรา ๒๓ มีแต่เพียงว่า ถ้าผู้พิพากษาสองคนนั่งพิจารณาพิพากษาคดีเป็นองค์คณะจึงจะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงได้เท่านั้น แต่ถ้าผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นนั่งพิจารณาพิพากษาคดีคนเดียวก็จะมีอำนาจเพียงเท่าที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒ เท่านั้น ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา “ทั้งปวง” เหมือนผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาพิพากษาสองคน

ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากมีศาลแขวงต่าง ๆ แบ่งเอาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวไปพิจารณาพิพากษา ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาล

อาญากรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี และศาลอาญาธนบุรี จึงรับพิจารณาพิพากษาแต่เฉพาะคดีใหญ่ ๆ ซึ่งอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะ

องค์คณะผู้พิพากษาศาลชั้นต้นใน ๔ จังหวัดภาคใต้

ศาลชั้นต้นใน ๔ จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั่ว ๆ ไปเหมือนศาลชั้นต้นในจังหวัดอื่น องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวจึงต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนจึงจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ แต่เนื่องจากใน ๔ จังหวัดดังกล่าวต้องใช้กฎหมายอิสลามบังคับแก่คดีครอบครัวและมรดกซึ่งคนนับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้งโจทก์และจำเลยหรือเป็นจำเลย ตามกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณจังหวัดหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ในการพิจารณาคดีดังกล่าวจะต้องมีโต๊ะกาลีหรือโต๊ะยุติธรรมในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผู้รู้กฎหมายอิสลาม หนึ่งคนนั่งพิจารณาคดีร่วมกับผู้พิพากษาประจำศาลอีกสองคน โดยโต๊ะยุติธรรมมีหน้าที่ชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม องค์คณะในคดีแพ่งดังกล่าวจึงประกอบด้วยผู้พิพากษาสองคนและโต๊ะยุติธรรมหนึ่งคน แต่ในการพิจารณาคดีแพ่งทั่ว ๆ ไปโต๊ะยุติธรรมจะมานั่งร่วมพิจารณาคดีเป็นองค์คณะไม่ได้ เพราะโต๊ะยุติธรรมไม่ใช่ข้าราชการตุลาการ แต่อาจได้รับเชิญให้มานั่งเป็นองค์คณะคดีอื่นในฐานะสำรองผู้พิพากษาได้ ถ้าหากมีคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นสำรองผู้พิพากษาตามที่กฎหมายกำหนด

ตอนที่ ๒

องค์คณะผู้พิพากษาศาลชั้นต้นตามกฎหมายอื่น

องค์คณะผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งหมายถึงศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด และแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา ๒๔ บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา ๒๕ ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคน ซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรีจึงเป็นองค์คณะพิจารณาคดีได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งจะต้องทำโดยองค์คณะพิจารณาคดีหลายคน คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องบังคับตามคะแนนเสียงข้างมากของผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่เป็นองค์คณะพิจารณาคดีนั้น ในกรณีที่ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบดังกล่าวมีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ نابทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวใด จะต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะหรือไม่ให้เป็นไปตามมาตรา ๑๐๙

มาตรา ๒๕ บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งอยู่ในอำนาจอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวคนใดคนหนึ่ง ตามมาตรา ๒๑ และมาตรา ๒๒ แห่งพระราชธรรมนุญศาลยุติธรรม ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวเห็นว่า ในการพิจารณาคดีนั้นมีเหตุอันสมควรจะสั่งให้ผู้พิพากษาสมทบคนใดคนหนึ่งนั่งพิจารณาร่วมกับตน หรือร่วมกับผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวก็ได้ หรือจะสั่งให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวคนใดคนหนึ่งร่วมเป็นองค์คณะด้วยก็ได้ให้มีอำนาจสั่งได้ และให้องค์คณะเช่นว่านี้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา ๒๒ (๕) หรือ (๖) แห่งพระราชธรรมนุญศาลยุติธรรม”

ตามบทบัญญัติมาตรา ๒๔ และ ๒๕ ที่นำมากล่าวข้างต้น แยกออกเป็นคดีที่มีผู้พิพากษา ๒ คนเป็นองค์คณะ และผู้พิพากษาคณะเดียวเป็นองค์คณะ ในคดีทั่ว ๆ ไปของศาลเยาวชนและครอบครัวนอกจากคดีที่กล่าวไว้ในมาตรา ๒๕ ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาสองคนเหมือนกับศาลชั้นต้นอื่น ๆ นอกจากศาลแขวง แต่ศาลเยาวชนและครอบครัวนอกจากจะมีผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะแล้ว ยังต้องมีผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนเป็นองค์คณะด้วย โดยคนหนึ่งจะต้องเป็นสตรี แต่มาตรา ๒๔ ก็มีได้บังคับว่าผู้พิพากษาสมทบสองคนนั้นคนหนึ่งต้องเป็นบุรุษ และอีกคนหนึ่งเป็นสตรี คำว่า “อย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี” แสดงว่าทั้งสองคนนั้นอาจเป็นสตรีก็ได้ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว และผู้พิพากษาสมทบศาลดังกล่าวจะต้องร่วมกันเป็นองค์คณะทำคำพิพากษา และจะต้องทำตามเสียงข้างมากของผู้พิพากษาที่ประกอบเป็นองค์คณะนั้น หากคะแนนเสียงเท่ากัน ผู้ที่ไม่เห็นด้วยอาจทำความเห็นแย้งได้โดยมาตรา ๒๔ ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชธรรมนุญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม บทบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจแย้งนั่นเอง ที่กล่าวมานี้แม้ในตัวบทมาตรา ๒๔ วรรคต้น จะมีได้กล่าวว่าเป็นเรื่ององค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา แต่ในมาตราเดียวกัน วรรคสองได้กล่าวถึงการพิจารณาคดีครอบครัว ในเมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาพิพากษาคดีเฉพาะที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และคดีครอบครัวเท่านั้น บทบัญญัติในวรรคแรกจึงแสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ส่วนในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวนั้น มาตรา ๒๔ วรรคสองบัญญัติว่า จะต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะหรือไม่ ให้เป็นไป

ตามมาตรา ๑๐๙ ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่าคดีครอบครัวใดที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาเป็นคดีที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ก่อนเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลสอบถามคู่ความว่า ประสงค์จะให้ให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะให้ให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยให้ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้

ในระหว่างการพิจารณาของศาลที่ไม่มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่าคดีนั้นเป็นคดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ให้ศาลกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบตามมาตรา ๒๔ เป็นองค์คณะ แต่ทั้งนี้ไม่มีผลกระทบกระเทือนกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปแล้ว”

คดีครอบครัวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๙ แบ่งแยกเป็นคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย กับคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ในกรณีแรกคือคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ศาลจะต้องสอบถามความประสงค์ของคู่ความว่าจะต้องการให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ ศาลก็จะทำการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวเพียงสองคนเป็นองค์คณะ แต่ถ้าคู่ความต้องการให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีด้วย ศาลจะต้องประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาสี่คน คือผู้พิพากษาประจำศาลเยาวชนและครอบครัวสองคน และผู้พิพากษาสมทบสองคน ในกรณีหลังคือ คดีที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ไม่ว่าจะปรากฏขึ้นก่อนการพิจารณาคดีหรือในระหว่างการพิจารณาของศาล ศาลจะกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบสองคนนั่งพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาประจำศาลเยาวชนและครอบครัวสองคนรวมเป็นสี่คนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔ ที่กล่าวมาข้างต้น

ส่วนคดีตามมาตรา ๒๕ นั้น เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจพิจารณาพิพากษา ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวหรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว เห็นสมควรจะให้ผู้พิพากษาสมทบคนหนึ่งนั่งพิจารณาร่วมกับตน หรือร่วมกับผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวก็ได้ หรือจะให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวนั่งร่วมพิจารณากับตนเป็นองค์คณะก็ได้ องค์คณะดังกล่าวนี้เป็นองค์คณะผู้พิพากษาสองคน และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ (๕) หรือ (๖) ด้วย

มีข้อสังเกตก็คือ หัวหน้าผู้รับผิดชอบของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือหัวหน้าผู้รับผิดชอบแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวเท่านั้นที่จะมีอำนาจสั่งให้ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว

หรือผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวมานั่งร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับตน ตามมาตรา ๒๕ เท่านั้น ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวไม่มีอำนาจจะสั่งให้ผู้พิพากษาสมทบมานั่งร่วมกับตนเองเป็นองค์คณะได้

องค์คณะผู้พิพากษาศาลแรงงาน ซึ่งในปัจจุบันหมายถึงศาลแรงงานกลางเท่านั้น เพราะศาลแรงงานในจังหวัดอื่นยังมีได้เปิดทำการ ศาลแรงงานต้องมีผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ ฝ่ายนายจ้าง และผู้พิพากษาสมทบบฝ่ายลูกจ้าง ฝ่ายละเท่า ๆ กัน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งหมายความว่า องค์คณะผู้พิพากษาศาลแรงงานจะต้องประกอบด้วยบุคคลถึงสามฝ่าย และจะต้องมีฝ่ายละเท่า ๆ กันคือ ผู้พิพากษาศาลแรงงาน ผู้พิพากษาสมทบบฝ่ายนายจ้าง และผู้พิพากษาสมทบบฝ่ายลูกจ้าง แต่กระบวนการพิจารณานอกจากการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดี ผู้พิพากษาศาลแรงงานคนใดคนหนึ่งมีอำนาจกระทำหรือออกคำสั่งใด ๆ โดยจะให้ผู้พิพากษาสมทบบฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานฯ

องค์คณะผู้พิพากษาศาลภาษีอากร ในปัจจุบันคงมีแต่ศาลภาษีอากรกลางเท่านั้น เพราะศาลภาษีอากรในจังหวัดอื่นยังมีได้เปิดทำการ มาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๘ บัญญัติว่า “การนั่งพิจารณาและพิพากษาในศาลภาษีอากร ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนจึงเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีภาษีอากร” ซึ่งหมายความว่า องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีภาษีอากรจะต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลภาษีอากรอย่างน้อยสองคนนั่งพิจารณาพิพากษาคดี แม้จะเป็นคดีภาษีอากรจำนวนเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ตาม จะนั่งพิจารณาพิพากษาคดีคนเดียวอย่างผู้พิพากษาศาลชั้นต้นทั่ว ๆ ไปตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ ไม่ได้ เว้นแต่เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณานอกจากการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีซึ่งผู้พิพากษาศาลภาษีอากรคนเดียวมีอำนาจกระทำหรือออกคำสั่งใด ๆ ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากร

บทที่ ๓

องค์คณะผู้พิพากษาศาลสูง

ตอนที่ ๑

องค์คณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

ตามพระราชธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๔^(๑) ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคจะต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคแต่เพียงคนเดียวไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีใด ๆ ได้เลย ไม่ว่าจะคดีนั้น ๆ จะเล็กน้อยเพียงใด และไม่ว่าคดีนั้นในศาลชั้นต้นจะเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวหรือไม่ก็ตาม กฎหมายกำหนดจำนวนขั้นต่ำขององค์คณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคไว้ว่า ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคน แต่ไม่จำกัดชั้นสูงไว้ ฉะนั้นหากมีผู้พิพากษา ๓-๔ คนมานั่งพิจารณาพิพากษาคดีเป็นองค์คณะ ก็ไม่ทำให้คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เสียไป และโดยปกติศาลอุทธรณ์จะแบ่งผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์เป็นคณะ คณะละสามคน ผู้พิพากษาแต่ละคณะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ได้มอบหมายให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวน และผู้พิพากษาอีกสองคนเป็นองค์คณะ และจะลงลายมือชื่อในคำพิพากษาทั้งสามคนเป็นองค์คณะ แต่ถึงแม้ว่าจะลงชื่อในคำพิพากษาเพียงสองคน ก็ไม่ทำให้คำพิพากษานั้นเสียไป เพราะองค์คณะของศาลอุทธรณ์กฎหมายต้องการเพียงสองคนเท่านั้น

มีข้อที่ควรสังเกตก็คือ หากผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ที่นั่งพิจารณาคดีสองคนลงชื่อเป็นองค์คณะ ถือว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์นั้นลงชื่อครบองค์คณะถูกต้องตามกฎหมายแล้ว^(๒) แต่ถ้าผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ที่นั่งพิจารณาพิพากษาคดีสองคนนั้นเอาผู้พิพากษาซึ่งไม่ได้นั่งร่วมพิจารณามาร่วมลงชื่อทำคำพิพากษาด้วยอีกหนึ่งเพื่อให้ครบสามคน คำพิพากษาศาลอุทธรณ์นั้นก็ไม่ชอบด้วยกฎหมาย^(๓) เพราะผู้พิพากษาที่จะทำคำพิพากษาในคดีใดได้ ต้องเป็นผู้พิพากษาที่ได้นั่งร่วมพิจารณาคดีนั้นมาแล้วเท่านั้น ยกเว้นหัวหน้าผู้รับผิดชอบของศาล คืออธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือผู้ทำการแทนตามมาตรา ๑๐(๔) ข้อ ๑ และมาตรา ๑๐ ทวิ (๔) ข้อ ๑ แห่งพระราชธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งมีอำนาจที่จะทำเช่นนั้นได้ ในทำนองเดียวกันถ้าผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์นั่ง

(๑) โปรดดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๘

(๒) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๓๕/๒๕๗๔

(๓) โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๔/๒๕๐๔ (ประชุมใหญ่)

พิจารณาคดีฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจาสามคน แล้วออกไปเสียสองคน คงเหลืออยู่แต่เพียงคนเดียว ผู้พิพากษาที่เหลืออยู่ย่อมจะพิพากษาคดีไม่ได้ เว้นแต่อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือผู้ทำการแทนจะได้ตรวจสำนวนลงชื่อเป็นองค์คณะด้วย จึงจะพิพากษาได้ หรือถ้าหากจะเพิ่มผู้พิพากษาอื่นเข้ามาแทน ก็ต้องนัดแถลงการณ์กันใหม่ เมื่อฟังคำแถลงการณ์ใหม่แล้ว หรือนัดแล้วคู่ความไม่มาแถลงการณ์ ก็ถือว่าคู่ความไม่ติดใจแถลงการณ์ ดังนี้ ผู้พิพากษาคณะใหม่นั้นก็ทำคำพิพากษาได้โดยชอบด้วยกฎหมายเหมือนกับคดีที่ไม่มีคำขอแถลงการณ์

เนื่องจากศาลอุทธรณ์อาจพิจารณาพิพากษาคดีโดยที่ประชุมใหญ่ได้ ดังนั้นในการพิจารณาพิพากษาคดี หากผู้พิพากษาซึ่งเข้าประชุมใหญ่นั้นสามคนร่วมกันทำคำพิพากษา คำพิพากษานั้นย่อมชอบด้วยกฎหมาย แม้บังเอิญจะขาดผู้พิพากษาในคณะที่ทำคำพิพากษาไปเสียสองคน เหลือเพียงคนเดียว ก็อาจให้ผู้พิพากษาที่เข้าประชุมใหญ่คนเดียวคนหนึ่งหรือกว่านั้นร่วมทำคำพิพากษาเป็นองค์คณะได้

องค์คณะในศาลอุทธรณ์นั้นกฎหมายมิได้บังคับให้มีความเห็นเป็นเอกฉันท์ เมื่อผู้พิพากษาที่พิจารณาร่วมเป็นองค์คณะคนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน ก็อาจทำความเห็นแย้งได้เช่นเดียวกับศาลชั้นต้น โดยทำความเห็นแย้งกลัดกลิดไว้ในสำนวนคดีนั้น

ตอนที่ ๒

องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา

ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๔^(๑) ศาลฎีกาต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสามคน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ เช่นเดียวกับศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาศาลฎีกาคนเดียวหรือสองคนไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีใดๆ ได้เลย ไม่ว่าคดีนั้นจะเป็นคดีเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม โดยปกติศาลฎีกาก็แบ่งผู้พิพากษาในศาลฎีกาออกเป็นคณะๆ อยู่แล้ว โดยมีผู้พิพากษาคณะละสามคน การพิจารณาพิพากษาคดีก็ต้องนั่งพิจารณาพิพากษาครบองค์คณะทั้งสามคน หากขาดคนใดคนหนึ่งเพราะเจ็บป่วย ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่หรือออกไปเพราะเหตุใดเหตุหนึ่ง ประธานศาลฎีกาก็จะจัดให้ผู้พิพากษาในคณะอื่นมานั่งร่วมให้ครบองค์คณะ แต่โดยเหตุผลเดียวกับที่กล่าวแล้วในศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาที่ไม่ได้นั่งร่วมพิจารณาคดี คือไม่ได้นั่งฟังคำแถลงการณ์ร่วมกับผู้พิพากษาคณะอื่นในคณะ จะมาร่วมลงชื่อในคำพิพากษาไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นประธานศาลฎีกาหรือผู้ทำการแทน แต่ถ้าผู้พิพากษาขาดไปเสียสองคน เหลือแต่เพียงคนเดียว ผู้พิพากษาที่เหลืออยู่ก็ทำคำพิพากษาไม่ได้ ต้องเพิ่มผู้พิพากษาให้ครบองค์คณะสามคน และถ้าหากได้ฟังคำแถลงการณ์แล้วผู้พิพากษาจึงขาดจำนวนที่เป็นองค์คณะดังกล่าว ก็จะต้องนัดฟังคำแถลงการณ์ใหม่ เพราะเพียงแต่ประธานศาลฎีกา หรือผู้ทำการแทนมาร่วมลงชื่อ

(๑) โปรดดูพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๓๒ มาตรา ๔

ในคำพิพากษา ก็ยังขาดผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะไปอีกหนึ่งคนอยู่ดี และเมื่อจะเอาผู้พิพากษาคนอื่นที่ไม่ได้ฟังคำแถลงการณ์ในคดีนั้นมาก่อนมาร่วมเป็นองค์คณะ ก็จะต้องนัดฟังคำแถลงการณ์ใหม่ตั้งที่กล่าวข้างต้น

เนื่องจากศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุด ไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางพิจารณาคดีนั้นในศาลอื่นสูงขึ้นไปอีก องค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นศาลฎีกา วินิจฉัยคดีโดยเสียงข้างมาก ผู้พิพากษาในคณะที่ทำการพิจารณาคดีนั้นคนใดคนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของเสียงข้างมาก จะทำความเห็นแย้งไม่ได้ และจะต้องลงลายมือชื่อในคำพิพากษาทั้งสามคนเป็นองค์คณะ

บทที่ ๔ สำรองผู้พิพากษา

ในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้นนอกจากศาลแขวง บางครั้งอาจมีเหตุจำเป็น กระทั่งหันทำให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีไม่อาจนั่งพิจารณาได้ครบองค์คณะ ถ้าเป็นศาลที่มีผู้พิพากษามากกว่าสองคนขึ้นไปก็ไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด เพราะอาจให้ผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งมานั่งพิจารณาคดีแทนผู้พิพากษาที่ไม่อาจนั่งพิจารณาให้ครบองค์คณะได้ แต่ถ้าเป็นศาลที่มีผู้พิพากษาเพียงสองคน ปัญหาเกี่ยวกับการนั่งไม่ครบองค์คณะอาจเกิดขึ้นได้ดังกล่าว และเมื่อเกิดขึ้นกระชั้นหัน ไม่อาจจะแจ้งให้อธิบดีผู้พิพากษามาคซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดทราบได้ทันที เพราะสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามาคอยู่คนละจังหวัดห่างไกลกัน กว่าจะแจ้งไป กว่าจะตอบมา และกว่าอธิบดีผู้พิพากษามาคจะแจ้งให้ผู้พิพากษาในอีกจังหวัดหนึ่งทราบและเดินทางมาร่วมนั่งพิจารณาพิพากษาคดีก็ทำให้เวลาล่วงไป ไม่ทันการ เพื่อมิให้เกิดการล่าช้าหรือทำให้การพิจารณาคดีต้องชะงักลง พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ วรรคสองจึงบัญญัติว่า “เมื่อผู้พิพากษาไม่สามารถจะนั่งพิจารณาความให้ครบองค์คณะได้ ให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีนั้นมีอำนาจเชิญบุคคลที่มีลักษณะดังจะกล่าวต่อไปนี้นั่งเป็นสำรองผู้พิพากษา เพื่อให้ครบองค์คณะ ฯลฯ”

จะเห็นได้ว่า สำรองผู้พิพากษาไม่ใช่ผู้พิพากษา แต่เป็นบุคคลซึ่งอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้ที่ได้รับเชิญให้มานั่งพิจารณาพิพากษาคดีให้ครบองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากสำรองผู้พิพากษามีใช้ผู้พิพากษา สำรองผู้พิพากษาจึงมิได้มีอำนาจในฐานะเป็นผู้พิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๑

และ ๒๒ คงมีหน้าที่นั่งเป็นองค์คณะผู้พิพากษาในคดีที่ได้รับเชิญให้มานั่งพิจารณาคดีเป็นองค์คณะ และลงลายมือชื่อในคำพิพากษาร่วมกับผู้พิพากษาในคดีนั้นเท่านั้น สำหรับผู้พิพากษาจะมีอำนาจ บางประการก็ต่อเมื่อนั่งร่วมพิจารณาคดีกับผู้พิพากษาเท่านั้น หากอยู่ลำพังเพียงคนเดียวก็ไม่มี อำนาจอะไรเลย สำหรับผู้พิพากษาจะเชิญได้แต่เฉพาะในศาลชั้นต้นเท่านั้น เพราะบทบัญญัติ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลชั้นต้น และในศาลสูงก็ ไม่มีความจำเป็นจะต้องเชิญสำรองผู้พิพากษา เพราะผู้พิพากษาในศาลสูงแต่ละศาลมีจำนวน เพียงพอที่จะนั่งพิจารณาคดีพิพากษาคดีได้ตลอดเวลา หากคณะใดคณะหนึ่งขาดองค์คณะ หัวหน้า ผู้รับผิดชอบของศาลสูงนั้น ๆ อาจสั่งให้ผู้พิพากษาในคณะอื่นซึ่งอยู่ในศาลสูงนั้นมานั่งร่วมพิจารณา พิพากษาคดีกับคณะที่ขาดองค์คณะได้

คุณสมบัติของสำรองผู้พิพากษา

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ วรรคสอง กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเชิญมาเป็น สำรองผู้พิพากษาไว้ว่า

(๑) เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิสมัครสอบเข้าเป็นข้าราชการ พลเรือน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน แต่ต้องมีอายุยี่สิบห้าปีขึ้นไป

(๒) เป็นข้าราชการประจำ หรือนอกประจำการตั้งแต่ชั้นประจำแผนกขึ้นไปหรือผู้ที่ เป็นเนติบัณฑิตไทย หรือได้รับปริญญาตรีหรือประกาศนียบัตรหรือปริญญาในทางกฎหมายใน ต่างประเทศ

เมื่อได้เชิญผู้ใดมาเป็นสำรองผู้พิพากษาให้ช่วยพิจารณาคดีดังกล่าวมาข้างบนนั้น แล้วให้ รายงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมทันที

ถ้ามีการร้องคัดค้านผู้ที่เชิญเป็นสำรองผู้พิพากษา ให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเชิญบุคคล อื่นมาเป็นสำรองผู้พิพากษาแทนต่อไป การใดที่ศาลได้จัดทำไปก่อนมีการคัดค้านเป็นอันสมบูรณ์”

บุคคลที่จะได้รับเชิญให้มานั่งพิจารณาคดีในฐานะสำรองผู้พิพากษานั้นจำเป็นต้องมีคุณสมบัติ ตามที่พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนดไว้ มิใช่จะเชิญได้โดยไม่มีข้อจำกัด ดังจะเห็นได้จาก บทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ วรรคสองที่กล่าวมาข้างต้น คือต้องเป็น ผู้ที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิสมัครสอบเข้าเป็นข้าราชการพลเรือนและต้อง มีอายุตั้งแต่ ๒๕ ปีขึ้นไปเช่นเดียวกับผู้พิพากษา นอกจากนี้ยังต้องเป็น

- (๑) ข้าราชการประจำการซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ชั้นประจำแผนกขึ้นไป หรือ
- (๒) ข้าราชการนอกประจำการซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ชั้นประจำแผนกขึ้นไป หรือ
- (๓) ผู้ที่เป็นเนติบัณฑิตไทยหรือผู้ที่ได้รับปริญญาตรี หรือ

(๔) ผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาในทางกฎหมายในต่างประเทศ
เมื่อได้เชิญผู้ใดมาเป็นล่ามผู้พิพากษาช่วยพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวแล้วจะต้องรายงาน
ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมทันที

การคัดค้านล่ามผู้พิพากษา

ในการพิจารณาคดี ล่ามผู้พิพากษาก็เช่นเดียวกับผู้พิพากษา คืออาจถูกร้องคัดค้าน
ว่าเป็นผู้มีประโยชน์ส่วนได้เสียหรือเป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๑ ถ้ามีการร้องคัดค้านผู้ที่เชิญเป็นล่ามผู้พิพากษา
พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ วรรคสี่ บัญญัติให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเชิญบุคคลอื่น
มาเป็นล่ามผู้พิพากษาแทนต่อไป แต่การใด ๆ ที่ศาลได้จัดทำไปก่อนมีการคัดค้าน เช่น มีการ
สืบพยานในคดีก่อนมีการคัดค้านไว้บ้างแล้ว คำพยานที่ได้สืบไว้ นั้นถือว่าสมบูรณ์ ไม่ต้องมีการ
สืบพยานดังกล่าวใหม่อีก

บทที่ ๕ ตะโตะยุติธรรม

ตะโตะยุติธรรม คือข้าราชการซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการวินิจฉัย
ชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม ตะโตะยุติธรรมไม่ใช่ข้าราชการตุลาการ แต่เป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการ
ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๕(๒)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีกฎข้อบังคับสำหรับปกครอง
บริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๐ ข้อ ๓๒ ให้ใช้กฎหมายอิสลามบังคับแก่คดีครอบครัวและมรดก
ซึ่งคนนับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้งโจทก์และจำเลยหรือเป็นจำเลย โดยในการพิจารณาคดีดังกล่าว
จะต้องมีโต๊ะกาลี ซึ่งเป็นผู้รู้กฎหมายอิสลาม นั่งพิจารณาร่วมกับผู้พิพากษาประจำศาล บริเวณ
เจ็ดหัวเมืองตามข้อบังคับ ร.ศ. ๑๒๐ คือเมืองปัตตานี ซึ่งต่อมาได้ยุบรวมกันและแบ่งออกเป็น
๓ จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ส่วนจังหวัดสตูลเพิ่งมารวมเข้า
ใน ๔ จังหวัด ภาคใต้ที่ใช้กฎหมายอิสลามในภายหลัง และใช้กฎหมายอิสลามบังคับแก่คดีแพ่ง
เกี่ยวกับครอบครัวและมรดกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐

โต๊ะกาลีในข้อบังคับสำหรับการปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมืองก็คือ ตะโตะยุติธรรม ตาม
พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการนั่นเอง

ในระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีการเลิกใช้กฎหมายอิสลามในคดีครอบครัว และมรดกของคนอิสลาม จนกระทั่งได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขต จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งรวมศาลจังหวัดเบตงด้วยอีก โดยให้ใช้กฎหมายอิสลามบังคับคดีเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ซึ่งทั้งโจทก์และจำเลยเป็นอิสลามศาสนิก หรือในคดีไม่มีข้อพิพาท ซึ่งผู้ร้องเป็นอิสลามศาสนิก หรือในคดีมรดก ซึ่งเจ้ามรดกเป็นอิสลาม ศาสนิกด้วย พระราชบัญญัติดังกล่าวยังคงใช้บังคับอยู่จนทุกวันนี้

คุณสมบัติของคะโต๊ะยุติธรรม

ผู้ที่จะเป็นคะโต๊ะยุติธรรมได้ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๔๔ บัญญัติไว้ว่าจะต้อง

- (๑) มีคุณสมบัติตามมาตรา ๒๗(๒)(๔)(๖)(๗)(๘)(๙)(๑๐) และ (๑๑) แห่งพระราชบัญญัติ ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๒๑
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๐ ปี
- (๓) มีภูมิรู้ในศาสนาอิสลามพอที่จะเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับ ครอบครัวและมรดก และ
- (๔) มีความรู้ภาษาไทยเทียบได้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา

การคัดเลือก บรรจุและแต่งตั้งคะโต๊ะยุติธรรม

เมื่อถึงคราวที่จะต้องมีการบรรจุและแต่งตั้งคะโต๊ะยุติธรรม อธิบดีผู้พิพากษาภาคจะ ประกาศรับสมัครอิสลามศาสนิกซึ่งมีคุณสมบัติตามมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๒๑ ดังกล่าวข้างต้นเพื่อคัดเลือก เมื่อพ้นกำหนดเวลารับสมัคร แล้วอธิบดีผู้พิพากษาภาคก็จะจัดทำบัญชีผู้สมัครซึ่งสมควรจะได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเป็น คะโต๊ะยุติธรรม โดยปรึกษากับผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอ ไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นสมควรจะ บรรจุผู้สมัครผู้ใดเป็นคะโต๊ะยุติธรรม ก็จะมีคำสั่งบรรจุและแต่งตั้งผู้สมัครผู้นั้นเป็นคะโต๊ะยุติธรรม โดยความเห็นชอบของ ก.ต. การเลื่อนขั้นเงินเดือน การออกจากราชการของคะโต๊ะยุติธรรม อยู่ในอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยความเห็นชอบของ ก.ต.

อำนาจและหน้าที่ของคะโต๊ะยุติธรรม

คะโต๊ะยุติธรรมมีหน้าที่จะต้องนั่งพิจารณาคดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องเกี่ยวแก่ครอบครัวและ มรดกของผู้ที่เป็นอิสลามศาสนิกร่วมกับผู้พิพากษา และเมื่อคดีนั้นเสร็จสำนวนแล้ว คะโต๊ะยุติธรรม

มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม ส่วนข้อเท็จจริงอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาที่จะวินิจฉัย
ตะโตะยุติธรรมจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับไม่ได้ ข้อกฎหมายอิสลามนั้นเมื่อตะโตะยุติธรรมวินิจฉัยแล้ว
ย่อมเป็นที่สุด จะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปอีกไม่ได้

บทที่ ๖

ผู้พิพากษาสมทบ

ผู้พิพากษาสมทบไม่ใช่ข้าราชการตุลาการหรือข้าราชการฝ่ายตุลาการ เพราะ
ไม่ใช่ข้าราชการซึ่งรับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณหมวดเงินเดือนในกระทรวง-
ยุติธรรม แต่เป็นบุคคลซึ่งกฎหมายแต่งตั้งให้เข้ามาวินิจฉัยพิพากษาคดีเพื่อช่วยเหลือผู้พิพากษา
ประจำ โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์บางอย่างของบุคคลผู้นั้นในการออกความคิดเห็นใน
การพิจารณาคดีบางประเภท คือ คดีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และคดีเกี่ยวกับการพิพาทในเรื่อง
แรงงาน บุคคลที่เป็นผู้พิพากษาสมทบไม่ใช่ข้าราชการประจำ และไม่มีเงินเดือน คงได้รับแต่ค่า
ป่วยการเป็นครั้งคราวเมื่อมาปฏิบัติหน้าที่ตามเวลาที่หัวหน้าผู้รับผิดชอบของศาลจะได้กำหนด
ผู้พิพากษาสมทบแม้จะไม่ใช่ข้าราชการ แต่ก็ยังเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ทำงานฝ่ายตุลาการหรือ
เป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา

ในปัจจุบันผู้พิพากษาสมทบบมีอยู่ ๒ ประเภท คือ ผู้พิพากษาสมทบประจำศาลเยาวชน
และครอบครัว กับผู้พิพากษาสมทบประจำศาลแรงงาน

ตอนที่ ๑

ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว
พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๖ บัญญัติว่า “ในศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลให้มีผู้พิพากษา
และผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด” และมาตรา ๒๔
บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๒๕ ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน
และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคน ซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี จึงเป็นองค์คณะพิจารณาคดีได้ ฯลฯ

ในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวใดจะต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะหรือไม่ให้
เป็นไปตามมาตรา ๑๐๕”

ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖ นั้น จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ผู้พิพากษาสมทบแม้จะไม่ใช่ข้าราชการตุลาการ หรือข้าราชการฝ่ายตุลาการดังที่กล่าวมาแล้ว แต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว บัญญัติให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา หากไปกระทำความผิดหรือผู้ใดมากระทำความผิดต่อผู้พิพากษาสมทบในการปฏิบัติหน้าที่ก็จะต้องได้รับโทษตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ และในด้านการปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยผู้พิพากษาสมทบจะต้องปฏิบัติตัวตามบทบัญญัติว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัยสำหรับข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ เช่นเดียวกับข้าราชการฝ่ายตุลาการ

คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัว

ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

- (๑) มีอายุไม่น้อยกว่าสามสิบปีบริบูรณ์
- (๒) มีหรือเคยมีบุตรมาแล้ว หรือเคยทำงานเกี่ยวข้องกับ การสงเคราะห์หรือการอบรมเด็กมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี
- (๓) ได้รับการอบรมในเรื่องความมุ่งหมายของศาลเยาวชนและครอบครัว และหน้าที่ตุลาการมาแล้วตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (๔) มีคุณสมบัติที่จะเป็นข้าราชการตุลาการได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ เว้นแต่ในเรื่องพื้นความรู้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (๕) ไม่เป็นข้าราชการประจำ ข้าราชการการเมือง สมาชิกวุฒิสภา หรือทนายความ
- (๖) มีอิทธิพลและความประพฤติเหมาะสมแก่การพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว

การดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัว และระยะเวลาดำรงตำแหน่ง

ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว ดำรงตำแหน่งคราวละสามปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีก

ก็ได้ ผู้พิพากษาสมทบที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้คงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าผู้พิพากษาสมทบคนใหม่จะเข้ารับหน้าที่

ก่อนเข้ารับตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบจะต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งตนจะเข้าสังกัดแล้วแต่กรณีว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม และรักษาความลับในราชการ

การพ้นตำแหน่งของผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัว และการแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบแทนในตำแหน่งที่ว่าง

ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวพ้นจากตำแหน่งในกรณีอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (๑) ออกตามวาระ
- (๒) ตาย
- (๓) ลาออก
- (๔) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๖

(๕) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดถึงสามครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือกระทำการใด ๆ ซึ่งถ้าเป็นข้าราชการตุลาการแล้วจะต้องพ้นจากตำแหน่งเพราะถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

การพ้นจากตำแหน่งตาม (๒) หรือ (๓) จะต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ ถ้าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตาม (๔) หรือ (๕) ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการและต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่ตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระตามข้อ (๑) จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุคคลที่คณะกรรมการตุลาการคัดเลือกขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ ผู้พิพากษาสมทบซึ่งดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนดำรงตำแหน่งแทน

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ

ศาลเยาวชนและครอบครัว

ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้ปฏิบัติหน้าที่ประจำเช่นผู้พิพากษาทั่วๆ ไป แต่จะมาปฏิบัติหน้าที่ตามเวรซึ่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดจะกำหนดให้มาปฏิบัติกร และเมื่อได้นั่งพิจารณาคดีเรื่องใดแล้ว จะต้องพิจารณาคดีเรื่องนั้นต่อไปจนเสร็จ เว้นแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เพราะเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่น ในกรณีเช่นนี้ อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว จะจัดให้ผู้พิพากษาสมทบคนอื่นเข้าปฏิบัติหน้าที่แทน .

ค่าป่วยการของผู้พิพากษาสมทบ

ศาลเยาวชนและครอบครัว

เนื่องจากผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว มิใช่ข้าราชการประจำซึ่งรับเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดิน แต่เป็นบุคคลซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้มาทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นครั้งคราวตามเวรซึ่งได้รับมอบหมาย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ จึงกำหนดให้ได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

ตอนที่ ๒

ผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงาน

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ บัญญัติบังคับให้ศาลแรงงานต้องมีผู้พิพากษาสมทบนั่งร่วมพิจารณาพิพากษาคดีกับผู้พิพากษาของศาลแรงงาน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑ ว่า “ในศาลแรงงานให้มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะได้กำหนดตามความจำเป็น โดยเฉพาะผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้างให้มีจำนวนฝ่ายละเท่า ๆ กัน”

ตามมาตรา ๑๑ ที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานมีอยู่สองประเภท คือ ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างประเภทหนึ่ง และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้างอีก

ประเภทหนึ่ง และจะต้องมีจำนวนเท่ากันทั้งสองประเภท เพื่อจะได้นั่งพิจารณาพิพากษาคดีเป็นการช่วยเหลือผู้พิพากษาศาลแรงงานได้ในจำนวนที่เท่ากัน องค์คณะของศาลแรงงานกฎหมายมิได้กำหนดจำนวนแน่นอนไว้ ในมาตรา ๑๗ คงกำหนดแต่จำนวนผู้ที่นั่งพิจารณาพิพากษาคดีคือ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้าง และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง จะต้องมีจำนวนฝ่ายละเท่า ๆ กัน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาในศาลแรงงานจึงต้องมีจำนวนอย่างน้อยสามคนจึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้

คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงาน

ผู้ที่ได้รับการเสนอเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบ ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทย
- (๒) บรรลุนิติภาวะ
- (๓) มีภูมิลำเนาหรือสถานที่ทำงานอยู่ในเขตศาลแรงงานนั้น
- (๔) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๕) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (๖) เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- (๗) ไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ เว้นแต่พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี หรือพ้นเวลาที่ศาลได้กำหนดในการรอกการลงโทษแล้ว
- (๘) ไม่เป็นข้าราชการการเมือง กรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง สมาชิกรัฐสภาหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งหรือทนายความ

การดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานและระยะเวลาดำรงตำแหน่ง

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๔ ผู้พิพากษาสมทบจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลตามบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างที่กรมแรงงานเสนอจากการลงคะแนนเสียงของสมาคมนายจ้างและสหภาพแรงงานแต่ละฝ่าย ซึ่งจดทะเบียนที่ตั้งสำนักงานในเขตศาลแรงงานนั้น เว้นแต่ในเขตศาลแรงงานใดไม่มีสมาคมนายจ้างหรือสหภาพแรงงานซึ่งจดทะเบียนที่ตั้งสำนักงานไว้ จะได้

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลตามบัญชีรายชื่อที่กรมแรงงานเสนอแทนฝ่ายนายจ้างหรือฝ่ายลูกจ้าง

หลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งรายชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างต้องเป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบจะต้องเข้ารับการอบรมในเรื่องเกี่ยวกับศาลแรงงาน อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ และระเบียบที่เกี่ยวข้องตลอดจนการดำรงตนในฐานะเป็นผู้พิพากษาสมทบ ตามระเบียบการอบรมที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

ก่อนเข้ารับตำแหน่ง ผู้พิพากษาสมทบจะต้องปฏิญาณตนต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานภาค หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแรงงานจังหวัดซึ่งตนจะเข้าสังกัด แล้วแต่กรณีว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม โดยไม่ผูกพันตนว่าเป็นฝ่ายนายจ้างหรือฝ่ายลูกจ้าง และรักษาความลับในราชการ

ผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงาน แม้จะมีได้เป็นข้าราชการตุลาการหรือข้าราชการฝ่ายตุลาการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๒๑ แต่ผู้พิพากษาสมทบก็เป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา

ผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานดำรงตำแหน่งคราวละสองปี เมื่อครบวาระแล้ว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ต้องออกตามวาระไปแล้วให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้

การพ้นตำแหน่งของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงาน

ผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานพ้นตำแหน่งในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) ออกตามวาระ
- (๒) ตาย
- (๓) ลาออก
- (๔) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา ๑๔
- (๕) ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดให้จำคุก

(๖) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกเพราะขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดถึงสองครั้งติดต่อกัน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือเพราะกระทำการใด ๆ อันเป็นเหตุที่ข้าราชการตุลาการจะต้องพ้นจากตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

การพ้นจากตำแหน่งตาม (๔) หรือ (๖) ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาศาลแรงงาน

อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานภาค ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแรงงานจังหวัดหรือผู้ทำการแทนจะเป็นผู้กำหนดผู้พิพากษาศาลฝ่ายนายจ้างและผู้พิพากษาศาลฝ่ายลูกจ้างที่จะต้องปฏิบัติกร และจะกำหนดให้มีผู้พิพากษาศาลฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างสำรองไว้ด้วยก็ได้

ผู้พิพากษาศาลที่หนึ่งพิจารณาคดีใดจะต้องพิจารณาคดีนั้นจนเสร็จ เว้นแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เพราะเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น ในกรณีเช่นว่านี้หัวหน้าผู้รับผิดชอบของศาลดังกล่าวข้างต้นจะจัดให้ผู้พิพากษาศาลซึ่งได้กำหนดให้เป็นผู้สำรองไว้ (ถ้ามี) หรือผู้พิพากษาศาลอื่นเข้าปฏิบัติราชการแทน

เมื่อผู้พิพากษาศาลพ้นจากตำแหน่งในกรณีออกตามวาระ หากยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลขึ้นใหม่ หรือมีการแต่งตั้งแล้ว แต่ยังไม่ได้รับหน้าที่ ผู้พิพากษาศาลซึ่งจะต้องออกตามวาระ คงอยู่ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน และในกรณีที่ผู้พิพากษาศาลจะต้องพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ผู้พิพากษาศาลดังกล่าวยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งตนได้นั่งพิจารณาไว้ก่อนจนกว่าจะเสร็จคดีนั้น แต่ต้องไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันครบกำหนดออกตามวาระ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๙ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่การคัดค้านผู้พิพากษาศาลด้วยโดยอนุโลม ดังนั้นการนั่งพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาศาลจึงอาจถูกคัดค้านได้ตามเหตุที่กล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น เช่น เป็นผู้มิมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ในคดีนั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เหล่านี้เป็นต้น

ค่าป่วยการในการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาศาลแรงงาน

เนื่องจากผู้พิพากษาศาลแรงงานมิได้เป็นข้าราชการประจำรับเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดิน แต่เป็นบุคคลซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้มาทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้พิพากษาศาลแรงงานในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นครั้งคราวตามเวรซึ่งได้รับมอบหมายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๒๑ จึงกำหนดให้ได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าป่วยการตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา ถ้าเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่นอกจังหวัดอันเป็นที่ตั้งศาลแรงงานซึ่งตนประจำทำงานอยู่จะได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และค่าเบี้ยเลี้ยงเดินทางในอัตราเท่ากับผู้พิพากษาศาลแรงงานในศาลแรงงานที่ผู้พิพากษาศาลนั้นประจำอยู่